

VII.

GESTA DOMNI DAGOBERTI

REGIS FRANCORUM, FILII CLOTARII II.

Scripta a monacho cœnobii sancti Dionysii, anonymo quidem, sed contemporaneo.

(Ex Dachesn., Hist. Franc. Script.)

CAP. PRIMUM. — *De Clotario patre Dagoberti.*

Quartus ab Clodoveo, qui primus regum Francorum ad cultum Dei, docente beato Remigio Rhemensi episcopo, conversus est, Clotarius, filius Chilperici, regnum sortitus est. Qui elaborata a majoribus dignitate potitus, cum et plurima strenue gesserit, tum præcipue illud memorabile suæ potentiae posteris reliquit indicium, quo rebellantibus adversum se Saxonibus, ita eos armis perdomuit, ut omnes virilis sexus ejusdem terræ incolas, qui gladli quem tum forte gerebat longitudineñ excesserint, peregerit. Quippe ut junioribus tumoris ansum recordatio illius vitalis seu mortiferi gladli amputaret. Tanta tum Francorum potentia, tanta regum animositas erat. Quomodo autem aut qualiter hoc peregerit, in subsequentibus suo ordine plenius intimabitur. Fuit nempe idem rex Clotarius patientiæ deditus, litteris eruditus, timens Deum, ecclesiarum et sacerdotum magnus ditator, pauperibus eleemosynam tribuens, benignum se omnibus et pietate plenum ostendens, belligerator insignis, venationibus ferarum nimium assidue utens.

CAP. II. — *De infantia Dagoberti.*

Huic fuit filius nomine Dagobertus, quem ex Bertrude regina susceperat, qui patri succederet et industria dignus, et viribus. Hic denique in annis puerilibus positus, traditus est a genitore venerabili ac sanctissimo Arnulfo Metensium urbis episcopo, ut eum secundum suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ religionis ostenderet, atque ei custos et bajulus esset. Cum autem adolescentiæ ætatem, ut genti Francorum moris est, venationibus exercebat, agere cervum quadam die instituit. Qui facile repertus, oblatrantibus atque certatim insequentibus canum agminibus, ea pernicitate qua illud animal fertur, silvas montesque, et si qua occurrere flumina, transcurrens, canum industriam effugere conabatur. Tandem ergo victus ad vicum qui Catulliacus dicitur, se contulit. Hic ab urbe quæ Lutetia sive Parisius vocatur, quinque ferme millibus abest. Siquidem in ea urbe reges Francorum maxime sceptra tractare consueverant.

CAP. III. — *De beato Dionysio martyre, et sociis ejus, et ecclesia quam beata Genovesa super ipsos construxerat.*

In eo sane vico temporibus Domitiani, qui secundus ab Nerone in Christianos arma corripuit, pri-

um memoratæ urbis episcopum beatissimum Dionysium, cumque eo Rusticum et Eleutherium, quorum alter presbyter, alter diaconus erat, pro Christi nomine in prospectu ipsius civitatis interemptos quædam materfamilias vocabulo Catulla, a qua et vico deductum nomen dicunt, quia palam non audebat, clam sepulturæ mandavit. Signavit tamen loculum, ut rei gestæ junioribus constaret notitia. Sic incomparabilis thesaurus diu latuit, nec præter famam locus ille quidquam habebat conspicuum. Et quamvis quædam inibi ab anterioribus regibus propter assidua quæ ibidem agebantur miracula collata fuissent, tamen quia locus ipse eo tempore sub potestate Parisiaci antistitis constitutus erat, et cui vellet clericorum eum jure beneficii tradebat: illeque cui concedebatur non honestatem loci, sed terrenum lucrum, quemadmodum in quibusdam locis hodieque cernitur, sibi inde in proprios usus accumulari videbatur: ob hoc, ut diximus, locus ille nimium negligebatur. Vilis quippe tantum ædícula, quam, ut ferebatur, beata Genovesa super sanctos martyres devote construxerat, tantorum martyrum corpora non ambiebat, quoad, sicut in processo expediám, profuturum orbi eorum nomen enituit; et procurante Deo, ad singularem excellentiam locus, qui tam magnis, tam certis, tam denique antiquis illustrabatur, quamvis occulte, patronis, provectus est.

CAP. IV. — *De cervo, qui insequente Dagoberto in ædem martyrum fecit confugium.*

Sed ut ad propositum redeam, cervus diu huc illicque per vicum oberrans, ædem beatorum martyrum ingreditur, seque ibi componit. Instabant canes, et licet idem eis quod et cervo pateret ostium, et qui eos abigeret nemo visibilium custodum adesset, attamen sancti martyres suum domicilium non patiebantur immundorum violari ingressu. Videns hinc cervum tutum reperisse perugium, inde canes ejus præsentiam latratibus indicare, seque ab introitu ædis divina virtute arceri. Dagobertus citato cursu pervenit, rem spectaculo dignam admiratur: stupet, amplectitur. Finitimos tum rumor iste vulgo sollicitat, et cum maxime Dagobertum, tum etiam eos ad amorem et venerationem sanctorum instigat. Et ut vere fatear, ut ex gestis postmodum claruit, nullus Dagoberto locus aut dulcior, aut jucundior fuit.

CAP. V. — *De morte matris Dagoberti.*

Igitur anno 36 regni Clotarii, Bertedrudis regina mater Dagoberti moritur, quam unico amore Clotarii dilexerat, et omnes duces bonitatem ejus probantes vehementer amaverant. Post cujus obitum Clotarius rex aliam accepit uxorem nomine Sichildem, de qua habuit filium nomine Hairbertum.

CAP. VI. — *De Sadregiselo duce, quomodo eum Dagobertus dehonestaverit.*

Itaque Dagobertus sic probitate ut ætate in dies crescebat, spemque futuri regis optimam subinde iudiciis operum ingerebat. Et pater Clotarius quemdam, ut putabat, spectatæ fidei Sadregisilum rebus sub se tractandis præfererat, Aquitanizæ ducatu specialiter ei commisso. Hic tanto dignitatis fastu elatus, regis filium Dagobertum partim collatæ potestatis superbia, partim spe regni laborans, non æquo animo prosperius agere ferebat. Nec quid moliretur simulato saltem amore obtegere diu valuit. Sed quia metu patris manifestus non poterat, occultum se ei inimicum crebro contemptu aperuit. Excusatio sane juvenilis erat ætatis, ne rudis adhuc animus tumorem ex subjectione principum contraheret, ne dominatione immature adepta fastigia impubem ab exercitationis studio revocarent. Fit igitur ad Dagobertum tam invidiosa relatio. Et quamvis sua ipse industria id jam deprehendisset, aliorum sententia in rem plenius inducitur. Verum, quia eum in ordinem redigere non sufficeret, duxit latius opportunitatem opperiri, qua et causam efficacius exploraret, et in æmulum quod meruisset tentaret. Clotarius igitur quadam die venatum iit, longiusque forte recessit. Contigit autem et Dagobertum, et memoratum ducem domi resedissee. Tum Dagobertus exoptabilem oblatam sibi nactus occasionem, ducem ad se evocat, jubetque secum prandere. Ille nihil minus quam quod futurum erat cogitans, remissius habere, et futuro, imo jam domino, debitum honorem non exhibere; terque ab eo porrecta sibi pocula, dignus in quem prioris contumaciæ vindicta recideret, non sicut a domino, sed velut a socio infauste oblata præsumit. Deinde Dagobertus, ut patri infidelis, ut sibi æmulus, utque sociis invisus foret, orsus est exponere; non oportere serviles quidem molestias diu differri, et ne in immensum tumorem tanti fastus procederent, suas injurias non ulcisci. Flagellis ergo eum afflicti imperat. Post vero barbæ racione (ea enim tum præcipua erat injuria) deturpat. Sic ex improvise, qui secundarum rerum successu futurum se regem auspiciabatur, quam longe ab illa dignitate abesset admodum intellexit.

CAP. VII. — *Quomodo Sadregiselus dehonestatus Clotario se obtulit, et quomodo Dagobertus in eadem prædictam martyrum confugium fecit.*

Revertenti igitur Clotario his contumeliis dehonestatus Sadregiselus se offert, et quid præterea, quæ palam erat passus, vel a quo fuerat, illacrymans indicat. Rex itaque ducis sui motus injuriis, illi que multa furibunde interminans, accersiri eum a se jubet. Quo præcognito, Dagobertus, quia resistere

A nec fas nec possibile erat, in eo se illi obniti posse juste credidit, si in eadem præfatam beatorum martyrum iram patris inclinans concederet. Iniiit itaque tutissimam fugam, et quo se insequente cervum viderat, ipse quoque patre persequente se confert. Persuasum sibi hoc facto demonstrans, ut qui canes ab ingressu suæ ædis removerant, se quoque a regis insectatione protegere possent. Nec spem eventus elusit.

CAP. VIII. — *Quomodo Clotarius missos, qui eum inde abstraherent, miserit.*

Quippe Clotarius, ut eum sanctorum tutelam expetisse audivit, adhuc in majorem tollitur iram, mittitque satellites qui inde eum abductum sibi occissime præsentarent. Maturabant illi quod fuerat jussum implere. Cumque ad sanctum locum tendentes non plus uno millario abessent, ultra aspirare viam tendentes divino nutu prohibentur. Redeunt ad dominum, et quid passi fuerant pandunt. Quorum fidei derogans, quippe qui suo imperio amorem filii prætulissent, delegit alios qui quod hi neglexerant sagaciter implerent. Rursus illi similia patiuntur, et regressi eandem rem iterato ingeminant. Sed nec sic animositas regis deseruit, et quod per ministros nequiverat, per se implere contendit.

CAP. IX. — *Quomodo Dagoberto in somnis martyres apparuerunt.*

Interea dum hæc aguntur, Dagobertum martyribus humili corde prostratum somnus repente corripit. Eique prono ita conjacenti astant tres viri, et corporum lineamentis, et vestium nitore conspicui. Cumque in eos stupefactus intenderet, unus eorum, qui socios præstare veneranda canicie et auctoritate videbatur, sic eum affatus est: Scias, o juvenis, nos esse, quos pro Christo passos fama asseverante audisti, Dionysium, Rusticum et Eleutherium, et nostra hic corpora tegi. Sed quia famam nostram sepulture quam vides et domus hujus vilitas obscuravit: si memoriam nostri te ornatum ire promittis, hac te possumus quam pateris liberare angustia, et in cunctis auxiliante Deo præstare suffragium. Et ne putes somnii te illum phantasia, accipe signum veritate subnixum. Egesta humo, qua monumenta nostra teguntur, quem quod sepulcrum contineat, litteræ in singulis expressæ docebunt. Illico expergefactus nomina quæ audierat describit, et ex martyrum alloquio ingenti exsultatione tripudians, voto se, quod postea studiosissime reddidit, obligat.

CAP. X. — *Quomodo Clotarius per semetipsum exinde abstrahere voluerit, et minime potuerit.*

Post hæc Clotarius filium, ut prætuli, a sanctorum memoria per se avellere cupiens, comitantibus plurimis appropinquabat. Sed quia non minus in reges quam in alios homines divina quod vult exercet potentia, qui inertes alios arguerat, fit ipse iners; ut manifeste intelligeret, quamvis ipse esset potens, potentioribus concedendum. Quippe martyres fugitivum tuebantur, et e contra hostes longe a suis penetralibus arcebant.

CAP. XI. — *Quomodo Clotarius filio culpam ignoverit, et eundem locum venerabiliter honoraverit.*

Victus ergo Clotarius, et rei magnitudine stupefactus, ponit furorem, filioque redit in patrem: ignoscit culpam, de securitate pollicetur. Ita demum abundi copia concessa, ædi beatorum martyrum succedit, eosque patronos humili prece asciscit, quorum expertus fuerat manifestum virtutis indicium. Utque quam probata sibi eorum merita essent agnovit, plurimum auri et argenti ad exornandas eorum memorias obtulit, et ad exaltandam loci magnificentiam numerosa et optima prædia dedit.

CAP. XII. — *Quomodo Clotarius Dagobertum consortem regni fecerit.*

Anno vero 39 regni sui Clotarius Dagobertum filium suum consortem regni facit, eumque super Austrasios regem statuit, retinens sibi quod Ardena et Vosagus versus Neustriam et Burgundiam excluderent.

CAP. XIII. — *Quomodo Dagobertus Gomatrudem in conjugium acceperit, et qualiter intet ipsum et patrem orta contentio fuerit.*

Igitur anno 42 regni Clotarii Dagobertus cultu regio ex jussu patris honeste cum ducibus Clippiaco procul [prope] Parisius venit. Ibi germanam Sichildis reginæ nomine Gomatrudem in conjugium accepit. Transactis itaque nuptiis, die tertia inter Clotarium et filium ejus Dagobertum gravis orta fuit intentio. Petebatque Dagobertus ut cuncta quæ ad regnum Austrasiorum pertinebant suæ ditioni reciperet. Sed Clotarius vehementer denegabat, eidem ex hoc nihil volens concedere. Electis igitur ab his duobus regibus duodecim Francis, et eorum disceptatione hæc finiretur intentio, inter quos et dominus Arnulfus pontifex Metensis cum reliquis episcopis cligitur, ut benignissime, sicut sua erat sanctitas, inter patrem et filium pro pacis loqueretur concordia: tandem a pontificibus vel sapientissimis viris proceribus pater pacificatur cum filio. Reddensque ei solidatum, quod aspiciebat ad regnum Austrasiorum, hoc tantum exinde quod citra Ligerim vel Provincie partibus situm erat, suæ ditioni retinuit.

CAP. XIV. — *Quomodo Dagobertus a patre in Austria directus contra Bertoaldum pugnaverit, et qualiter Clotarius ei in auxilium veniens ipsum Bertoaldum interfecerit.*

Dagobertus itaque pulcherrimus juvenis, efficax atque strenuus, in omnibus solerter ingeniis probatissimus, cum Pippino duce in Hoste [Leg. vid. Austria] regnaturus a patre dirigitur. Austrasii vero Franci superiores congregati in unum, Dagobertum super se regem statuunt. In illis quoque diebus, Saxones nimium rebelles cum Bertoaldo duce commoverunt exercitum gentium plurimarum contra Dagobertum regem Austrasiorum. Dagobertus vero et ipse collecto hoste plurimo Rhenum transit, contra Saxones ad pugnam exire non dubitat. Illisque valde pugnantibus, Dagobertus super galea capitis sui percussus est, atque abscissa particula de capite cum capillis ad terram decidit. Adtira autem armiger ejus a re-

tro stans collegit eam. At ille læsum cernens exercitum suum, dixit ad ipsum juvenem: Perge velociter festinus deferens crines capitis mei; nuntia patri meo, quatenus veniens succurrat nobis antequam cunctus corruiat exercitus. Qui statim cursum arripieus Rhenum transiit, atque in Ardennam silvam, eo quod rex Clotarius eo tempore inibi moreretur, Longolarium usque pervenit. Cumque nuntiasset ea quæ contigerant, et deferens regi abscissam particulam de capite filii adpræsentasset, rex nimio dolore commotus cum strepitu tubarum et exercita Francorum illico de nocte consurgens, velociter Rhenum transiit, atque in auxilium filii sui celerrime pervenit. Cumque simul conjuncti in unum hilari corde manibus jucundissime plauderent, supra Wisera fluvium tendentes fixere tentoria. Bertoaldus vero dux Saxonum ex alia parte ripæ fluminis stans, paratus ut ad pugnam procederet, audiens tumultum Francorum interrogabat quid hoc esset. At illi responderunt, dicentes: Dominus Clotarius rex advenit, et ob hoc lætantur Franci. Quibus respondit cum cachinno dicens: Formidantes vos nimium, mentimini delirantes. Clotarium enim, quem vobiscum habere dicitis, nos mortuum esse auditum habemus. Rex autem super ripam fluminis stans, galea induto capite, crinesque cum canicie variata obvolutos habens, et hæc audiens, galeam celerrime a suo capite deposuit. Cum nudatum a galea apparuisset caput regis, agnovit eum Bertoaldus regem esse, et irridens ait: Tu hic eras, bale jumentum? Rex vero hæc audiens, valde indignatus, et hoc convicium graviter ferens, Wisera fluvium impatienter ingressus, cum equo velocissimo transnavit, atque ferus ut erat corde Bertoaldum persequeretur, Francorumque exercitus sequentes regem, natando vix fluvium cum Dagoberto transibant per gurgites immensos. Rex itaque Clotarius persecutus Bertoaldum, certabat valde cum eo. Dixitque ei Bertoaldus: O rex, recede a me, ne forte interficiam te. Qui si prævalueris adversum me, ita omnes homines dicent, quod servum tuum Bertoaldum gentilem interemeris; si autem ego interfecero te, tunc rumor magnus in cunctis gentibus audietur, quod fortissimus rex Francorum a servo sit interfectus. Rex vero nequaquam acquievit dictis ejus, sed fremens ira, magis magisque insurgens super eum. Equites itaque a longe sequentes regem, clamabant dicentes: Confortare contra adversarium tuum, domine rex. Erantque manus regis valde graves. Erat enim rex loricated, et aqua sinum ejus dum transnaret fluvium replens indumenta omnia nimium aggravaverat. Sed diu multumque decertantes, tandem insurgens rex super Bertoaldum, interfecit eum. Tollensque caput ejus in conto, reversus est ad Francos. Illique lugentes (nesciebant enim quid regi contigisset) viso eo gavisus sunt gaudio magno. Rex vero totam terram Saxonum devastans, et omnem populum interficiens, non ibidem majorem hominem viventem reliquit, quam longitudo gladii sui, quem spatam vocant, habere videretur. Hoc

itaque signum in regionem illam statuit, scilicet ut A
posteri discerent quanta Saxonum perfidia exstiterit,
et quanta Francorum polleret potentia, quantaque
regum provocata prævaleret animositas.

CAP. XV. — *De morte Clotarii regis, et qualiter ei
Dagobertus in regnum successit.*

Anno igitur 45 regni sui Clotarius magnus rex
moritur, et suburbano Parisius in Ecclesia sancti
Vincentii sepelitur. Dagobertus ergo audiens geni-
torem suum defunctum, universis principibus quibus
imperabat in Austria, jubet exercitum promovere,
missosque in Burgundiam et Neustriam dirigit, ut
regni ei regimen indubitanter deberent statuere.
Cumque Rhemis pervenisset, suggestio peraccedens,
omnes pontifices et duces de regno Burgundiæ inibi
se tradidisse noscuntur. Sed et Neustrasii pontifices B
et proceres, plurimaque pars regni, Dagobertum nisi
sunt expetisse.

CAP. XVI. — *De Hairberto fratre Dagoberti, et qualiter
ei Dagobertus partem regni concesserit.*

Hairbertus autem frater ejus nitebatur si posset
regnum assumere. Sed illius voluntas pro simplici-
tate parum sortitur effectum. Brunulfus vero, qui
frater fuerat Sichildis reginæ, volens nepotem suum
Hairbertum stabilire in regnum, adversus Dagober-
tum muscipulare cœperat. Sed hujus rei vicissitudi-
nem postea probavit eventus. Cumque regnum Clo-
tarii, tam Neptricum quam Burgundia, a Dagoberto
fuisset occupatum, captis thesauris et suæ ditioni
redactis, tandem misericordia et pietate motus, con-
silio sapienti usus, citra Ligerim et limitem quod C
tenditur partibus Wasconix, seu et montes Py-
renæos, pagos et civitates, quod fratri suo Hair-
berto ad trans agendum, et ad instar privato
habitu convivendum posset sufficere, placuit con-
cessisse. Pagum scilicet Tolosanum, Caturcinum,
Agennensem, Petrogoricum, et Sanctonicum, vel
quod ab his versus Pyrenæos montes excluditur, hoc
tantum Hairberto fratri suo regendum concessit:
quod et per pactionis vinculum firmavit, ut amplius
Hairbertus nullo tempore adversus Dagobertum de
regno patris repetere præsumeret. Hairbertus vero,
sedem Tolosanam eligens, regnabat in partibus pro-
vinciæ Aquitanix. Qui post annos tres cum regnare
cœpisset, totam Wasconiam cum exercitu superans D
suæ ditioni re-legit, et aliquantulum regni sui spatium
largiorem fecit.

CAP. XVII. — *Quomodo Dagobertus rex sanctorum
martyrum Dionysii sociorumque ejus corpora re-
quisierit, atque ecclesiam ornaverit, et de absida
infra quam requiescunt, qualiter eam desuper ex
argento cooperuerit.*

Dagobertus denique Deo annuente regnum pater-
num retinens, inter alia quæ laudabiliter gessit, me-
mor voti jam dicti, accessit ad supra memoratum lo-
cum; et sicut in somnis præmonitus fuerat, sancto-
rum martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii corpora
requires, digesta eorum in sarcophagis nomina re-
perit, quæ et in alium ejusdem vici locum summa
cum veneratione x Kal. Maias transtulit, eorumque

memorias auro puro et purissimis gemmis exorna-
vit. Et quamvis ecclesiam, quam ipse a fundamine
construxerat, intrinsecus miro decore fabricaverit,
foris quoque desuper absidiam illam, infra quam
veneranda martyrum corpora tumulaverat, ut plenius
devoti animi expleret desiderium, ex argento puris-
simo mirifice cooperuit.

CAP. — XVIII. *Quomodo de teloneo ex Massilia cen-
tum solidos in luminaribus ipsius ecclesiæ annuatim
concesserit.*

Nam et de proprio teloneo, quod ei annis singulis
ex Massilia solvebatur, centum solidos in luminari-
bus ejusdem ecclesiæ eo tenore concessit, ut oleum
exinde actores regii, secundum quod ordo cataboli
esset, quasi ad opus regis studiose emerent, et sic
demum missis ipsius loci annuatim traderent. Præ-
ceptumque exinde taliter firmare studuit, ut tam
in ipsa Massilia, quam Valencia, Fossas et Lugdu-
num, vel quocunque per reliqua loca transitus erat,
omne teloneum de sex plaustris, quibus hoc videba-
tur deferri, usquequo ad ipsam basilicam peracce-
derent, omnimodis esset indultum.

CAP. XIX. — *De gazophylacio quod ante cornua al-
taris ipsius ecclesiæ fieri jussit, et annuatim inibi
centum solidos solvi præcepit.*

Gazophylacium quoque ante cornu altaris ejusdem
ecclesiæ ex argento fieri jussit, ut introducta ab of-
ferentibus alimonia per manum sacerdotis ipsa pau-
peribus erogaretur substantia, quantum juxta illud
evangelicum hujusmodi elemosyna fieret abscon-
dita; et omnipotens Dominus, qui occulta omnia
conspicit, centuplicata in æterna retributione uni-
cuique restitueret. In quo etiam centum solidos an-
nua illatione idem rex pro æterna recompensatione
intromitti de Kalendis in Kalendas Septembris desti-
navit, indeque tale præceptum edidit, ut deinceps
tam ipse quam filii sui, vel qui postmodum reges
Francorum succederent, recuso anni circulo præ-
finitum solidorum numerum ex ærario publico inibi
inferre tempore inlibato non obmitterent. Ipsi au-
tem centum solidi non alibi, nisi in omnibus distri-
buerentur pauperibus, nullusque hoc præsumeret ab-
strahere, sed quandiu regnum consisteret a regibus
succedentibus suo tempore in prædicto gazophylacio
inferrentur, ut de ipsa collatione, et quod Dominus
ab aliis hominibus ibidem voluisset adhuc augeri,
pauperes et peregrini exinde valerent per inconversa
tempora recreari.

CAP. XX. — *De cruce aurea quam idem rex inibi fieri
jussit.*

Crucem etiam magnam, quæ retro altare aureum
poneretur, ex auro puro et pretiosissimis gemmis
insigni opere ac munitissima artis subtilitate fabri-
cari jussit, quam beatus Eligius, eo quod illo in tem-
pore summus aurifex ipse in regno haberetur, cum
et alia quæ ad ipsius basilicæ ornatum pertinebant,
strenue præpararet, eleganti subtilitatis ingenio,
sanctitate opitulante mirifice exornavit. Nempe
moderniores aurifices asseverare solent quod ad præ-
sens vix aliquis sit relictus qui, quamvis peritissi-

mus in aliis exstet operibus, hujuscemodi tamen gemmarum et inclusoris subtilitate valeat per multa annorum curricula, eo quod de usu recesserit, ad liquidum experientiam consequi. Nam et per totam ecclesiam auro textas vestes, margaritarum varietatibus multipliciter exornatas, in parietibus et columnis atque arcibus suspendi devotissime jussit: quatenus aliarum ecclesiarum ornamentis præcellere videretur, et omnimodis incomparabili nitore vernans, omni terrena pulchritudine compta atque inæstimabili decore irradiata splendesceret. Utque divina laus perpetuo a Dei cultoribus ibidem ageretur, plurima et ingentia prædia addidit.

CAP. XXI. — *De ingressu ipsius in Burgundiam et timore procerum et gaudio pauperum, seu morte Brunulfi.*

Igitur cum jam anno 7 in maximam partem paterni regni, ut supra memini, regnaret, plurimorum comitatu vallatus Burgundias ingreditur. Tantum autem timorem pontificibus et proceribus in regno Burgundiæ consistentibus, seu et cæteris ducibus, adventus ipsius incusserat, ut cunctis esset admirandus. Pauperibus namque justitiam quærentibus gaudium vehementer irrogaverat. Cumque Lingonis civitatem venisset, tantam universis sibi subditis, tam sublimibus quam pauperibus, judicabat justitiam, ut crederetur omnino fuisse Deo placabilis. Apud quem nullum intercedebat præmium, nec personarum acceptio, sed sola dominabatur justitia quam diligebat Altissimus. Deinde Divionna, imoque Latona residens aliquantisper diebus, tantam intentionem cum universo regni sui populo justitiæ judicandæ posuerat, ut hujus benignitatis desiderio plenus, nec somnum caperet, nec cibo satiaretur: intentissime cogitans, ut omnes cum justitia recepta de conspectu suo remearent. Eodem autem die quo ab Latona Caballonnum deliberare properat, priusquam lucesceret balneum ingreditur, ibique Brunulfum avunculum fratris sui Hairberti propter infidelitatem suam interfici jussit. Qui ab Amalgario et Arneberto ducibus et Willibado patricio interfectus est.

CAP. XXII. — *Quomodo Gomatrudem reliquerit et Nanthildem in conjugium duxerit.*

Cumque Caballonnum justitiæ amore quæ cœperat perficienda ipsa intentione pergeret, post per Augustidanam Autissiodorum pergens, indeque per civitatem Senonas, Parisius venit. Ibi que Gomatrudem reginam Romiliaco villa, eo quod esset sterilis, cum consilio Francorum relinquens, Nanthildem quamdam speciosissimi decoris puellam in matrimonium accipiens, reginam sublimavit. Usque ad illud tempus, ab initio quo regnare cœperat, consilio primitus beati Arnulfi Metensis urbis pontificis, et Pipini majoris domus usus, tanta prosperitate regale culmen in Austria regebat, ut a cunctis gentibus immensi honoris laudem haberet. Timorem vero tam fortem sua concesserat judicialis potentia, ut etiam devotione concurrerent ejus se tradere ditioni; quatenus gentes etiam quæ circa limitem Ava-

rorum et Sclavorum consistunt, cum prompte expecterent, et ille post tergum eorum iret feliciter, in tantum ut Avari et Sclavi, cæterarumque gentium nationes manu publica ipsius ditioni se subjiciendas fiducialiter sponderent. Post discessum vero beati Arnulfi, adhuc consilio Pipini majoris domus, et Chuniberti pontificis urbis Colonix utens, et ab ipsis fortiter admonitus, prosperitatis et justitiæ amore: complexus universarum sibi gentium subditarum, usque dum Parisii, ut supra memini, pervenisset urbem, adeo favoribus extollebatur, ut nullus de præcedentibus Francorum regibus illius laudibus fuisset præcellentior. Veniensque ad veneranda sepulcra beatorum martyrum Dionysii sociorumque ejus, Dominum precabatur ut ea quæ cœperat ipsis martyribus intercedentibus in eo vota perficeret. Ut autem eosdem martyres sibi plenius conciliaret, Stirpiniacum villam in pago Wilcassino præsentiter per firmitatis suæ præceptum eorum basilicæ tradidit.

CAP. XXIII. — *Qualis idem rex Dagobertus fuerit.*

Erat siquidem ipse præcellentissimus princeps atque rex Dagobertus satis admodum cautus, et ingenio astutus, circa benevolos et sibi fideles mansuetus, rebellantibus vero seu perfidis nimium videbatur in regno terribilis. Qui optime regalia sceptrâ gubernans, et piis semetipsum benignissimum exhibens, ut leo tamen fervidus rebellium colla deprensus, exterarum gentium feritatem vallante fortitudine animi sæpissime triumphabat. Ecclesiarum vero et sacerdotum, atque pauperum seu peregrinorum, ditator supra modum largissimus exstiterat. Exercitiis viritum et venationibus assidue utens, in omni agilitate corporæ strenuus atque incomparabilis erat. Nempe etsi aliqua more humano reprehensibilia circa religionem, gravatus regni pondere, ac juvenilis inlectus ætatis mobilitate, minus caute secus quam oportebat exegit, quia nemo in omnibus perfectus esse potest; credendum est tamen quod tantarum erogatio elemosynarum, atque sanctorum oratio, quorum memorias ornare et basilicas ditare, ob redemptionem suæ animæ, supra omnes anteriores reges incessanter studebat, apud misericordissimum Dominum, ut hoc ei clementer indulgeret, facillime impetrari posse.

CAP. XXIV. — *Quomodo Ragnetrudem stratu suo asciverit et filium ex ea genuerit; et qualiter legationem ad Heraclium imperatorem direxerit.*

Denique anno 8 regni sui, cum Austriam regio cultu circumiret, cœstusque esset nimium eo quod filium, qui post eum regnaret, minime habere potuisset: quamdam puellam nomine Ragnetrudem stratu suo ascivit, de qua eo anno largiente Domino habuit filium, multis precibus atque elemosynarum largitionibus acquisitum. Hairbertus itaque rex frater ejus Aurelianus veniens, filium ejus de sancto lavacro excepit. Namque dum eundem puerum venerabilis vir Amandus Trajectensium urbis episcopus benediceret, eumque catechumenum faceret, finitaque oratione nemo de exercitu tanta mul-

titudinis respondisset, *Amen*, aperuit Dominus os A pueri, qui non amplius quam xl dies a nativitate habebat, atque audientibus cunctis, respondit, *Amen*. Statimque eum regenerans sanctus pontifex sacro baptisate, impositoque nomine Sigeberto, reges et utrumque exercitum magno replevit Dominus gaudio atque admiratione, hujusmodi signo. Igitur Ega quidam de primoribus cum cæteris Neustrasiis consilio Dagoberti erat assiduus. Eo anno legati Dagoberti regis, quos ad Heraclium imperatorem direxerat, his nominibus, Servatus et Paternus, ad eum revertuntur nuntiantes pacem se cum Heraclio firmasse.

CAP. XXV. — *De morte Hariberti, et quomodo Dagobertus regnum et thesauros ejus suæ ditioni redegerit.*

Cum autem esset Heraclius imperator litteris nimium eruditus, peritissimus ad ultimum astrologus efficitur. Qui cognoscens in siderum signis quod a circumcisis gentibus divino nutu ejus imperium esset vastandum, ad Dagobertum regem Francorum dirigit, petens ut omnes Judæos regni sui secundum fidem catholicam baptizari præciperet. Rex vero Dagobertus hac occasione nactus, et Dei zelo ductus, cum consilio pontificum atque sapientium virorum omnes Judæos qui regenerationem sacri baptismatis suscipere noluerunt, protinus a finibus regni sui pellere jussit. Et rex quidem hoc summo peregit studio. Sed Heraclio non de Judæis, sed de Agarenis, id est Saracenis, circumcisis gentibus, fuerat denuntiatum: quoniam ab ipsis ejus imperium postmodum noscitur esse captum atque violenter vastatum. Anno itaque nono regni Dagoberti, Hairbertus frater ejus moritur, relinquens parvulum filium nomine Childericum, quique etiam nec post moram defunctus est. Omneque regnum Hairberti una cum Wasconia Dagobertus rex protinus suæ ditioni redegit. Ad adducendos quoque thesauros Hairberti, et sibi præsentandos, Barontum quemdam ducem direxit. Barontus autem grave dispendium fecisse dignoscitur, fideliter una cum thesauris furtum faciens, nimiumque exinde fraudulenter subtraxit.

CAP. — XXVI. *De morte Landegiseli, qui fuerat germanus Nanthildæ reginæ.*

Eodem tempore germanus Nanthildis reginæ nomine Landegiselus defunctus est, atque in ecclesia beatorum martyrum Dionysii sociorumque ejus jubente rege honorifice sepultus. Regina vero deprecante ut pro sepultura sui fratris Alateum villare, situm in pago Parisiaco, basilicæ prædictorum martyrum delegaret, eo quod prædictus Landegiselus dum viveret per præceptum regale eandem villulam promeruerat, rex libentissime concedens annuit, præceptumque insuper de supradicto Alateo villare fieri præsentialiter jussit, atque propria firmitatis auctoritate subscripsit, et annuli impressione signari præcepit.

CAP. XXVII. — *De initio scandali inter Dagobertum regem Francorum et Samonem regem Sclavorum.*

Eo igitur anno Sclavi cognomento Winidi, quo-

rum regnum Samo tenebat, negotiatores Francorum cum plurima multitudine interficiunt, et rebus exspoliant. Hæc autem res fuit initium scandali inter Dagobertum regem Francorum et Samonem regem Sclavorum. Dirigens itaque Dagobertus Sicharium [Al., Suharium] legatarium ad Samonem, rogabat ut negotiatores quos sui interfecerant, et res eorum illicite usurpaverant, cum justitia faceret emendare. Samo autem nolens Sicharium videre, Sicharius veste indutus ad instar Sclavorum, cum suis ad conspectum pervenit Samonis, atque universa quæ sibi fuerant injuncta eidem nuntiavit: de his et aliis contentionibus quæ inter partes ortæ fuerant, rogans ut justitia redderetur in invicem, eo quod Samo et populus regni sui Dagoberto regi deberent servitium. Samo vero respondens jam saucius dixit: Et terra quam habemus Dagoberti est, et nos sui sumus, si tamen disposuerit nobiscum amicitias conservare. Sicharius dixit: Non est possibile ut Christiani et Dei servi cum canibus amicitias conjungere possint. Samo e contrario dixit: Si vos estis servi Dei, et nos Dei canes, dum vos assidue contra ipsum agitis, nos permissum habemus vos morsibus lacerare. Statimque ejectus est Sicharius de conspectu Samonis. Cumque hæc Dagoberto regi nuntiata fuissent, illico jubet de universo regno Austrasiorum contra Samonem et Winidos movere exercitum. Igitur cum tribus turmis legionum super Winidos exercitus ingreditur. Etiam et Langobardi ad solatium Dagoberti hostiliter in Sclavos perrexerunt. Sclavi autem his et aliis locis se e contrario reparantes, Alamannorum exercitus cum Rodoberto duce in parte qua ingressus est victoriam obtinuit. Langobardi item cum Dagoberto victoriam obtinuerunt, et plurimum numerum captivorum de Sclavis Alamanni et Langobardi secum duxerunt. Rex vero terram illam devastans, ad proprium regnum reversus est.

CAP. XXVIII. — *De contentione Avarorum et Bulgarorum, et qualiter Dagobertus Bulgares qui ad eum venerant interfici jussit.*

Siquidem eodem anno inter Avaros cognomento Chunos et regnum Hispaniæ vehemens surrexit contentio, eo quod certarent inter se, cui deberetur regnum ad succedendum: altera pars ex Avaris, et altera ex Bulgaris. Collecta itaque multitudine, cum utrique se invicem impugnarent, tandem ab Avaris Bulgari superantur. Qui devicti novem millia cum uxoribus et liberis de Pannonia expulsi regem Dagobertum expetunt, petentes ut eos in terram Francorum ad manendum reciperet. Rex autem ad hiemandum eos in Bajuvariam recipere præcepit, dummodo pertractaret cum Francis quid exinde faceret. Cumque dispersi per domos Bajuvariorum ad hiemandum fuissent, sapienti consilio Francorum rex Bajuvariis jubet ut Bulgares illos cum uxoribus et liberis unusquisque unumquemque in domo sua in una nocte interficeret. Quod protinus a Bajuvariis impletum est, nec quisquam ex illis remansit.

CAP. XXIX. — *De morte Sisebodi regis Hispaniæ, A et de missorio aureo quem Sisenandus Dagoberto regi promiserat.*

Eodem vero anno quid partibus Hispaniæ vel eorum regibus contigerit, non prætermittam. Defuncto Sisebodo rege clementissimo, cui Sentila ante annum circiter successerat in regnum, cum esset Sentila nimium in suis iniquis, et omnium regni sui primatum incurreret odium, cum consilio cæterorum Sisenandus quidam ex proceribus Dagobertum regem expetiit, ut ei cum exercitu auxiliaretur, qualiter Sentilam depelleret regno. In hujus vero beneficii recompensatione missorium aureum nobilissimum ex thesauris Gothorum, quem Thuresmodus rex ab Etio patrio susceperat, regi dare promittit, pensantem auri pondera quingenta. Rex autem Dagobertus ut erat in præliis strenuus, exercitum in auxilium Sisenandi totum regni Burgundiæ jure prælii convocari præcepit, eidemque Abundantium et Venerandum duces instituit. Cumque in Hispania divulgatum fuisset, exercitum Francorum ad auxiliandum sibi Sisenandum aggregari, omnis Gothorum exercitus se ditioni Sisenandi subegit. Abundantius vero et Venerandus duces Dagoberti regis una cum exercitu Tolosano tantum usque Cæsaraugustam civitatem cum Sisenando accesserunt; ibique omnes Gothi de regno Hispaniæ conglobati Sisenandum sublimant in regnum. Abundantius autem et Venerandus cum exercitu Tolosano muneribus honorati reversi sunt ad proprias sedes. Rex denique Dagobertus legationem ad Sisenandum regem per Amalgarium ducem et Venerandum dirigit, ut missorium illum quem promiserat eidem transmitteret. Cumque a Sisenando missorium ille legatariis fuisset traditus, a Gothis per viam tollitur, nec eum exinde abstrahere permiserunt. Postea vero discurrentes legati ducenta milia solidorum missorii ipsius pretium ducenta milia accepit. Fertur enim quod ipsum argentum ad opus fabricæ ecclesiæ sancti Dionysii martyris cum aliis pluribus ornamentis Dagobertus rex devotissime obtulerit. Eo namque tempore tam creberrima erat inibi obtentu martyrum frequentia miraculorum, ut quibuscunque infirmitatibus oppressi undique adventantes devoto animo eundem locum expeterent, sanitate reddita cum gaudio ad propria remearent. Quod cernens rex, quidquid in thesauris suis pretiosius inveniri poterat, ad exornandum ipsum locum indubitanter offerebat. Nam et matriculam et senodochium, cæteraque diversa loca ad hoc ibidem instituit, ut pauperes utriusque sexus, sive etiam qui sanctorum ope sanitati donari digni fuissent, in reliquum ipsius eleemosynis sustentati, qui vellent in servitio Ecclesiæ ac si pro gratiarum actione permanerent.

CAP. XXX. — *Quomodo Dagobertus contra Winidos cum exercitu perrexit, et qualiter Saxonibus tributum indulserit.*

Denique anno 10 regni sui, cum ei nuntiatum fuisset exercitum Winidorum Toringam fuisse in-

gressum, cum exercitu nil moratus ex regno Austrasiorum ab urbe Mettis promovens, transita Ardenna Magontiam aggreditur; disponensque Rhenum transire, scaram de electis viris fortibus ex Neustria et Burgundia cum ducibus et grafionibus secum habens, Saxones missos ad eum dirigunt, petentes ut eis tributa, quæ fisorum ditionibus desolvebant, indulgeret. Ipsi vero studio suo et utilitate Winidis resistendum spondent, et Francorum limitem de illis partibus custodire promittunt. Rex itaque Dagobertus, consilio Neustrasiorum adeptus, eis quod posebant præstitit. Saxones autem, qui hujus petitionis suggerendi causa venerant, sacramentis, ut eorum mos erat, super arma patris, pactum pro universis Saxonibus firmant. Sed parum hæc promissio sortitur effectum. Attamen Saxones tributum quod reddere consueverant, per præceptionem Dagoberti hactenus habent indultum. Quingentas enim vacas inferendales annis singulis a Clotario seniore censui reddebant. quod tunc a Dagoberto rege cassatum est.

CAP. XXXI. — *Quomodo Dagobertus filium suum in regnum Austriæ sublimavit.*

Anno itaque 11 regni sui cum Winidi jussu Semonis iterum fortiter sævirent, et sæpe transceso proprio limite, regnum Francorum vastandum, Toringam, et reliquos pagos ingrederentur: Dagobertus rex Mettis urbem veniens, cum consilio pontificum seu et procerum, omnibusque primatibus regni consentientibus, Sigebertum filium suum in regno Austriæ sublimavit, sedemque Mettis civitatem habere permisit. Chunibertum vero Colonizæ pontificem, et Adalgisum ducem palatii ad regnum gubernandum instituit, thesaurumque quod sufficeret filio tradidit. Et condigne, ut decebat, eum hujus culminis honore sublimavit, et quodcumque eidem largitus fuerat præceptionibus roborandum decrevit. Deinceps enim Austrasiorum studio limitem et regnum Francorum contra Winidos utiliter defensare noscitur.

CAP. XXXII. — *Quomodo Hludowicus eidem ex Nanthilde natus fuerit, et qualiter inter ipsum et Sigebertum regnum suum divisit.*

Cumque anno 12 Dagoberti regis eidem filius nomine Hludowius [Attiis, Clodoveus] de Nanthilde regina natus fuisset, consilio Neustrasiorum, eorumque admonitione per pactionis vinculum cum Sigeberto filio suo firmasse cognoscitur: atque Austrasiorum omnes primates et pontifices, cæterique duces Sigeberti manus suas ponentes, insuper sacramentis firmaverunt, ut Neptricum et Burgundia solidato ordine ad regnum Hludowii post Dagoberti regis discessum aspiceret. Austrasia vero eodem ordine solidata, eo quod et de populo et de spatio esset cœquans, ad regnum Sigeberti, eidemque in integritate deberet aspicere, et quidquid ad regna Austrasiorum jam olim pertinuerat, totum Sigebertus rex suæ regendum ditioni reciperet, et in perpetuo dominandum haberet, excepto ducatu Dentilonis, quod ab Austrasiis nequiter ablatum fuerat, iterum ad Naustrias

subjungeretur, et Hludowii regimini subiceretur. **A** Sed has pactiones Austrasii, terrore Dagoberti regis coacti, vellent nollentque firmasse visi sunt; quas et post temporibus Sigeberti et Hludowii regibus conservatas fuisse constat.

CAP. XXXIII. — *Quomodo Ecclesie Christi martyrum Dionysii ac sociorum ejus quasdam areas infra extraque Parisius atque portam ipsius civitatis cum omnibus teloneis contulerit.*

Per idem tempus Dagobertus rex Parisius rediens, atque in amore sæpeditorum martyrum Dionysii sociorumque ejus, propter magnificas, quas ad eorum veneranda sepulcra quotidie Dominus operabatur, virtutes, magis ac magis gliscens, areas quasdam infra extraque civitatem Parisii, et portam ipsius civitatis, quæ posita est juxta Carcerem Glaucini, **B** quam negotiator suus Salomon eo tempore prævidebat, cum omnibus teloneis, quemadmodum ad suam cameram deserviri videbatur, ad eorum basilicam tradidit, et per præcepti sui auctoritatem perpetualiter id mansurum esse, proprii nominis subscriptione atque annuli impressione firmavit.

CAP. XXXIV. — *Quomodo annuale mercatum quod fit post festivitatem martyrum fratribus inibi commorantibus concesserit.*

In ipso quoque tempore annuale mercatum quod fit post festivitatem ipsorum excellentissimorum martyrum prope idem monasterium, eidem sancto loco et fratribus Deo et sanctis martyribus ibidem deservientibus concessit, et exinde hujusmodi præceptum firmare studuit, ut omnes teloneum vel quidquid ex eo fisci partibus sperare poterat, et quod in ipsa civitate seu in omnibus locis reliquis, infra ipsum pagum Parisiacum inibi denominatis, ab ipsa festivitate usque dum illud mercatum finiretur, jure **C** exigi quacunque judiciaria potestate valuisset, pro æterna retributione, atque ut eisdem Dei servis devotius pro eo omni tempore futuro divinam delectaretur exorare clementiam, totum ex integro absque ulla exceptione sive diminutione in eorum usibus perpetualiter sanciret esse indultum.

CAP. XXXV. — *De morte Sadregiseli, et quomodo rex omnes res ipsius, quæ ad fiscum receptæ fuerant, supradictæ ecclesie tradiderit.*

Anno itaque 13 regni sui, cum Sadregiselus dux Aquitanorum a quibusdam hominibus interfectus **D** esset, de quo supra mentionem fecimus, quod propter contemptum sui cum flagellis afflci et barbæ rasionem deturpari in sua infantia Dagobertus jussisset, et ob hoc patrem metuens tutelam sanctorum martyrum expetierit: et cum haberet ipse Sadregiselus filios in palatio educatos, qui cum facillime possent mortem patris evindicare noluerunt, propterea postea secundum legem Romanam a regni proceribus redarguti, omnes paternas possessiones perdidit. Cumque omnia ad regalem fiscum fuissent recepta, præcellentissimus rex Dagobertus ecclesie Christi martyrum Dionysii sociorumque ejus, easdem villas jamdicti Sadregiseli, id est Novientum in pago Ande-

gavense, Barciacum, seu Nuiliacum, necnon Polentiniacum, et Pascellarias, atque Anglarias in pago Pictavense, aliasque quamplures cum salinis supra mare, quarum nomina hic recensere longum duximus, devotissime tradidit: medietatemque earum in stipendiis fratrum Deo ibidem servientium contulit, atque eos turmatim ad instar monasterii Agau-nensium sive sancti Martini Turonis psallere instituit, et aliam medietatem matriculariis ac servitoribus ipsius ecclesie concessit, nihil exinde ad suum opus retinere volens. Easdem autem villas infra unius præcepti conclusionem nominatim inserens, proprii nominis subscriptione atque annuli impressione firmavit. Quarum nomina si aliquis diligentius perquirere voluerit, ipsam præceptionis cartam in archivo ipsius ecclesie requirat, et ut reor viginti et septem villarum nomina inibi inserta inveniet.

CAP. XXXVI. — *De exercitu quem in Wasconiam transmisit.*

Anno denique 14 regni sui cum Wascones fortiter rebellarent, et multas deprædationes in regno Francorum, quod Haribertus tenuerat, facerent, Dagobertus rex de universo regno Burgundie exercitum promoveri jubet, statuens in capite Adoindum referendarium, qui temporibus Theoderici quondam regis in multis præliis probatus est strenuus. Cum quo **C** x duces una cum exercitibus missi sunt: id est Haribertus, Amalgarius, Leudobertus, Wandalmarus, Waldericus, Ermenricus, Barontus, Hairhardus, ex genere Francorum; Ramelenus ex genere Romano; Willebadus patricius ex genere Burgundionum; Agino ex genere Saxonum; excepto comitibus plurimis, qui ducem super se non habebant. Qui omnes in Wasconiam una cum exercitu perrexerunt. Cumque tota Wasconie patria ab exercitu Burgundie fuisset repleta, Wascones de inter montium rupibus egressi ad bellum properant. Et cum præliari cœpissent, ut eorum mos est, terga vertentes, dum cernerent se esse superandos, in fauces vallium montiumque pinas latebram dantes, se locis tutissimis per rupes ejusdem montis collocantes latitarent: exercitus post tergum eorum cum ducibus insequens, plurimum numerum captivorum vinci, Wascones superatos, seu ex his multitudine interfecta, omnesque domos eorum incensas, peculii et rebus expoliant. Tandem Wascones oppressi atque perdomiti, veniam et pacem a supra-**D** dictis ducibus petentes, promittunt se gloriæ et conspectui Dagoberti regis præsentatos, seque ipsius ditioni traditos, cuncta ab eodem in-juncta impleturos. Feliciter autem regis exercitus absque ulla læsione ad patriam esset reversus, si Haribertus dux maxime cum senioribus et nobilioribus exercitus sui per negligentiam a Wasconibus in valle Robola non fuisset interfectus. Exercitus vero Francorum, qui de Burgundia in Wasconiam accesserat, patrata victoria rediit ad proprias ædes.

CAP. XXXVII. — *Quomodo de quibusdam villis ecclesiam supradictorum martyrum hæredem fecerit, et qualiter fratribus inibi consistentibus ex ducatu Cenomannico centum vaccas annis singulis concesserit.*

Eodem autem tempore devotissimus rex Dagobertus ecclesiam Christi martyrum Dionysii ac sociorum ejus hæredem propriorum fecit præceptorum subscriptionibus de Campania villa, quæ sita est in pago Camliacense, quam eidem regi quædam mater familias nomine Theodila tradiderat: et de Tibernione [Tivernione], quæ sita est in pago Aurelianiensi, quam idem rex cum sancto Ferreolo Augustidunensi episcopo commutaverat; necnon et de Clippiaco superiore, et Idcina, atque Salice, seu Aquaputta, quæ omnes constant in pago Parisiaco: seu etiam de Latiniaco, quæ sita est in territorio Meldico, quam ipse rex cum Bobone duce, et Tacilone comite palatii, de suo proprio fisco commutaverat. Sanctorum semper auxilium contra visibiles et invisibiles adversarios expetens; ut sicut ei tempore pubertatis in somnis prædicti martyres promiserant, ab imminenti angustiis eum eriperent, atque ei et in vita et post mortem pollicita suffragia ferrent. Super hæc vero centum vaccas inferendales, quæ ei de ducatu Cenomannico annis singulis solvebantur, fratribus inibi Deo servientibus per proprii præcepti subscriptionem, ut eisdem pro eo Dominum et sanctos martyres devotius delectaretur exorare, visus est omni futuro tempore annuatim concessisse.

CAP. XXXVIII. — *Quomodo ad Judicail missos suos in Britanniam transmisit.*

Post hæc itaque Dagobertus rex Clippiaco palatio residens mittit nuntios in Britanniam, ut quæ Britanni contra suos admiserant emendarent, et ditioni ejus se traderent. Alioquin exercitus supradictus Burgundiæ, qui in Wasconiam fuerat, præsentialiter in Britanniam irrueret. Quod audiens Judicail rex Britannorum, cursu veloci Clippiaco cum multis muneribus ad domnum Dagobertum regem pervenit, ibique veniam petens, cuncta quæ sui regni Britanni contra duces Francorum illicite perpetraverant, emendandum spondet, et semper se et regnum Britannicæ, quod ipse regebat, subjectum ditioni regis Dagoberti esse, postmodum omni tempore Francorum regibus jurejurando promittit. Sed tamen cum Dagoberto rege ad prandium discumbere noluit, eo quod esset Judicail religiosus et timens Deum valde. Cumque rex resedisset ad mensam, Judicail egrediens de palatio ad mansionem Dadonis referendarii, qui vocabulo Audoenus dictus est, posteaque episcopus Rotomorum exstitit, quia cognoverat eum Judicail sanctam religionem sectantem, cum eo accessit ad prandium. Indeque in crastinum Judicail rege Dagoberto vale dicens, in Britanniam repeditavit. Condigne tamen a rege muneribus honoratur.

CAP. XXXIX. — *Quomodo omnia pene monasteria regni sui per suum testamentum ditaverit, per quod etiam Brunadum villam sancto Dionysio tradidit.*

Eodem siquidem anno Dagobertus rex postquam

omnes gentes quæ in circuitu regni sui erant, subjugaverat, et opitulante Domino jam pace firmata, filiosque suos Sigebertum, et Hludowium, ut supra diximus, reges designaverat, consilio divinitus inspirato, convocatis filiis, omnibusque totius regni primatibus, x Kal. Junias in palatio Bigargio placitum generale instituit. Cumque, ut Francorum regibus moris erat, super solium aureum coronatus resideret, omnibus coram positus ita exorsus est: Audite me, o vos reges et dulcissimi filii, omnesque proceres atque fortissimi duces regni nostri. Priusquam subitanea transpositio mortis eveniat, oportet pro salute animæ vigilare, ne forte inveniat aliquem imparatum, eique sine aliquo respectu præsentem lucem auferat, atque perpetuis tenebris et æternis tormentis tradat. Quin potius, dum proprio libertatis jure subsistit, ex caducis substantiis in æterna tabernacula vitam quærat mercari perpetuam, ut inter consortium justorum desiderabilem valeat adipisci locum, et retributorem sibi præparet Dominum, atque ex rebus transitoriis ad loca venerabilia sanctorum in alimoniis pauperum caret impendere, quatenus ab ipso Domino fructum indigentis paracleti inter astra matutina mereatur refoveri. De cujus fonte vivo perfecta fide poscenti nec subtrahitur poculum, nec minuitur alveus, sed potius quisquis hausit irrigatur dulcedine cœlitus, atque suavis ei fragrat odor balsami paradisi. Et ideo ego discutiens conscientiam ac mei cordis excessum, atque considerans examinationem superni regis, iudiciumque ipsius metuens, necnon etiam verens pœnas hominum infelicitum, maxime autem concupiscens gloriam infinitam justorum, et præcavens illud, ne ultimus dies juxta dispensationem Domini, nos de memoria sanctorum, vel consolatione egentium pigros inveniat, ita nobis sana mente sanoque consilio placuit, et ut jam diximus, devotio animæ admonuit, pro æterna retributione testamentum condere, in quo basilicas sanctorum pene omnes regni nostri temporibus nostris nominatas propriis nostris donationibus hæredes fieri præciperemus, et pro immutabili beneficio quatuor uno tenore unoque temporis momento, vobis omnibus conscientibus firmare decrevimus, et quidquid ubique ad loca sanctorum per eadem nunc ad præsens contulimus, infra simili adnotatione conteximus. Ex quibus unum Lugduno Galliæ dirigimus, alium vero Parisius in archivo ecclesiæ commendamus, tertium Mellis ad custodiendum domuo Abboni donamus. Quartum autem, quem et in manibus tenemus, in thesauro nostro reponi jubemus. Hæc igitur propria exstat nostra devotio, et hæc Domini nostri consolatio, qui perfecta vota dignanter excipit: quia videlicet illi certa fiducia in die necessitatis manebit, quisquis locis sanctorum atque sacerdotibus et egenis hic alimoniam tribuit, quoniam, Scriptura teste, feneratur Domino qui miseretur pauperi, et ipse regnator Olympi vicissitudinem reddet ei. Unde, sicut diximus, pro remedio animæ nostræ ipsa conditio admonuit,

ut post discessum, quandoquidem Deus jusserit, nostrum, sacerdotes qui in illo tempore in locis infra scriptis officii curam gesserunt, sicut in præsentia pagina continetur, absque ullius expectata traditione præsentialiter cum omni integritate recipiant, atque ad supra scripta loca sanctorum in reliquum cuncta aspiciant, et sub integra emunitate pro nostra mercede ibidem in perpetuum proficiant. Cumque unusquisque eorum sibi collata tempore illo receperit, nomen nostrum in libro vitæ omnimodis inserat, et omnibus Dominicis diebus, seu præcipuis sanctorum solemnitatibus per omnia recenseat. Illud vero, quod ad medelam animæ nostræ plenius pertinere confidimus, per hanc paginam vos sacerdotes temporibus illis in ipsis sanctis locis consistentes, et officia inlibata procurantes, per cœlestem Regem conjuramus, cum sibi collata unusquisque perceperit, insequentibus diebus tribus annis missas pro nobis celebrent, et sacrificia misericordissimo regi pro sarcina commissa peccaminum solvenda omnimodis offerant. Hoc vero testamentum Domino iudice ac teste præcipue per hanc paginam omnibus qui adestis consentientibus committimus dulcissimis filiis nostris Sigeberto et Hludowio regibus, quos nobis Christi largitio concessit habere in prolem, aut quos adhuc Dominus dederit filios, qui nobis succedere debeant, ut hoc commune nostrum decretum faciatis in omnibus conservare, et hæc collata nostra non præsumatis convellere. Sed per omnipotentis nominis Trinitatem, vel virtutes archangelorum, patriarcharum et prophetarum, apostolorum atque martyrum, omniumque sanctorum, et tremendum diem iudicii, seu adventum Domini nostri Jesu Christi, ante cujus conspectum resurgere videmur, conjuramus, quatenus statuta nostra, quæ præsens declarat Scriptura, stabili firmitate perpetim faciatis custodire. Nos autem præsentis chartas testamenti pro nostra in perpetuum mercede propria studemus roboratione firmare, et omnibus qui adestis episcopis, abbatibus, proceribus atque magnificis viris, ad præsens jubemus vestris subscriptionibus vel signaculis affirmare. Et iterum iterumque, sicut supra diximus, vos reges et dulcissimi filii, vel qui postmodum nobis successuri sint admonemus, quatenus facta nostra nullo modo præsumatis convellere, si ea quæ post nostrum discessum statueritis inconvulsa manere vultis: quia illud nolo dubitetis, quod successores et vos habituri eritis, et si nostra non conservaveritis, nec vestra statuta stabilia esse credatis. Cumque hoc rex omnibus intente audientibus prudentissime perorasset, cuncti longævam ei vitam pacemque regni gratanter optantes, prædictum testamentum tam ipse rex quam omnes regni primates alacriter firmaverunt. In quo etiam non inmemor peculiaris patroni sui domni Dionysii, quamvis eidem jam plurima prædia contulerit, villam nomine Braunadum inserere studuit. Ordinatisque rite omnibus quæ ad regni honorem pertinebant, omnes cum gaudio ad propria remeare concessit. Illud vero testamentum, quod in

A thesauro suo reponi jusserat, usque hodie in archivo ecclesiæ beatorum martyrum Dionysii ac sociorum ejus venerabiliter custoditur.

CAP. XL. — *Plumbi octo millia libras ad cooperiendam basilicam monachis sancti Dionysii donat.*

Denique eodem tempore plumbum, quod ei ex metallo censitum in secundo semper anno solvebatur, libras octo millia ad cooperiendam eamdem supradictorum beatorum martyrum ecclesiam eo ordine concessit, ut tam per regales quam et per easdem villas quas ipse ante eidem sancto loco contulerat, in alio semper anno adduceretur, et a gentibus vel thesaurariis ipsius venerandi monasterii traderetur, quatenus sicut ipse basilicam eorundem martyrum devotissime tegere volebatur, ita ipsis intercedentibus eum omnipotens Deus umbra suarum protegeret alarum. Nam et præceptum exinde taliter firmare studuit, ut omni post futuro tempore a regibus succedentibus eadem traditio inviolabiliter observata custodiretur.

CAP. XLI. — *Quomodo Wascones cum suo duce ejus se ditioni subdiderunt.*

Anno igitur 15 regni Dagoberti, Wascones omnes seniores terræ illius cum Hamando duce ad regem Clippiaco venerunt, ibique in ecclesiam sancti Dionysii martyris regio timore perterriti confugium fecerunt. Clementia vero regis Dagoberti ob reverentiam sancti Dionysii vitam habent indultam. Ibique ipsi sacramenta firmantes, simul et promittentes omni tempore regi et filiis ejus, Francorumque regno se esse fideles, quod more solito sicut semper fefellerant post hæc probavit eventus, permissu regis regressi sunt in terram Wasconia.

CAP. XLII. — *De obitu Dagoberti regis, et quid in infirmitate ipsa positus fecerit.*

Longum est enarrare quam providus idem rex Dagobertus in consilio fuerit, cautus iudicio, strenuus militari disciplina, quam largus eleemosynis, quamque studiosus in componenda pace ecclesiarum, præcipueque quam devotus exstiterit in ditandis sanctorum cœnobiis, præsentis operæ declarare, minusque necessarium, et maxime ob fastidientium lectorum vitandum tedium: præsertim cum nullis abolenda temporibus luce clariora earum rerum existent indicia. Idcirco nunc ad obitum ipsius describendum vertens articulum, quid in ipsa infirmitate positus gesserit, et unum quod in quadam vetustissima reperi charta, quam, ut ferebatur, beatus Audoenus episcopus scripserat, quodque memorato regi ejus post mortem contigit, breviter narrabo miraculum. Post gloriosam regni administrationem, sexto decimo postquam regnum sortitus fuerat anno, profluvio ventris Spinogilo villa super Sequanam fluvium, nec procul Parisius, ægrotare cœpit. Exinde vero ad basilicam sancti Dionysii martyris a suis deferitur. Post paucos autem dies, cum vitæ suæ sentiret periculum imminere, Egam consiliarium suum sub celeritate ad se venire præcepit. Reginam vero Nanthildem et filium suum Hludowium eidem in

manu commendans, seque jam discessurum sciens, consilium tamen ejus pergratum habebat, quod cum ipsius instantia regnum filius suus strenue gubernare posset. Convocatis deinde primoribus palatii, filiumque et uxorem eis et ipsos eidem cum fidelitatis sacramento, ut moris est, commendans, matriculariis quoque jam dictæ basilicæ beatorum martyrum de villis Acuciaco et Cusduno, imoque Magno-villare, et Mediano-villare, atque Gellis præceptum fieri jussit. In quo etiam Sarclidas, quam antea isdem contulerat, inseruit. Omnibusque optimatibus dolore consternatis, virtute qua potuit benignissime consolatus est, et inter cætera quæ ad memoriam reducere longum est, hæc intulit : Quamvis miserrimus homo quamdiu incolumis est semper præ oculis debeat habere futuram omnipotentis Dei discussionem judicii, in ægritudine tamen positus de illius piissima misericordia nullomodo debet desperare, sed pro salute animæ suæ attentius eum oportet invigilare, et de propriis rebus quantum possibile est in alimoniis pauperum semetipsum redimere, quatenus apud misericordissimum judicem æternam post obitum valeat retributionem acquirere. Idcirco ego pro remedio animæ meæ matriculariis basilicæ domni Dionysii peculiaris patroni nostri, in qua ipse pretiosus martyr cum sociis suis corpore quiescit, et nos sepeliri optamus, villas quæ in præsentem continentur præcepto præsentialiter cum omni integritate conferimus : et sicut a fisco nostro hactenus fuerunt possessæ, ita ex nostra indulgentia propter acquirendam animæ nostræ salutem, vel pro filiorum nostrorum stabilitate, prædictis matriculariis qui in præfata basilica vel atrio ejus deserviunt, præsentem et futuro tempore in perpetuum proficiant, nullusque de filiis aut regibus unquam nostris successoribus, nec pontifex, nec abba ipsius monasterii prædictas villas, et Sarclidas, quam antea iisdem fratribus contulimus, ab eis auferre præsumat, si iram Dei et offensam domni Dionysii non optat incurrere. Quod si quis præsumpserit, ante tribunal Domini nostri Jesu Christi cum sancto martyre et ipsis matriculariis exinde rationem deducat. Annualis enim victus inde, Deo donante, ut credimus, sæpeditis pauperibus poterit sufficere, ut semper pro anima nostra et ipsos et successores eorum nostra pasti eleemosyna plenius atque devotius delectet orare. Nos vero præsens præceptum jam minime valemus subscribere, quia invalescente ægritudine calamus in manu nostra trepidat. Et propterea rogamus dulcissimum filium nostrum Hludowium regem, ut per signaculum sui nominis istam chartam affirmet, et Dado eam offerat, et optimates nostri illam subscribant. Cumque rex hic loquendi finem fecisset, filius ejus rex Hludowius ipsum præceptum secundum jussionem patris, offerente Dadone referendario, subscripsit, omnesque proceres qui in præsentem aderant propriis eundem subscriptionibus firmaverunt. His taliter explosis, post paucos dies xiv Kal. Februarias, Christianissimus rex Dagobertus humanis rebus exemptus est.

A Intolerabilis autem luctus subito replevit palatium, universumque regnum ob ipsius mortem acerbissima occupavit lamentatio.

CAP. XLIII. — De sepultura ipsius in ecclesia sancti Dionysii, et qualiter ibidem psallentium ordinem adhuc vivens instituerit.

Conditus autem aromatibus cum ingenti popolorum dolore atque frequentia translatus est in basilicam beatissimorum martyrum, quam ipse, ut supra diximus, condigne ex auro et gemmis et multis pretiosissimis speciebus ornaverat, et condigne in circuitu fabricare præceperat, atque juxta eorum tumulum in dextero latere honore merito sepultus. Tanta vero opes ab eodem et villæ ac possessiones multe per plurima loca ibi fuerant collatæ, etiamque ne minime ob fastidium, ut jam dixi, quorundam vitandum recensentur, ut hodieque devotio animi ipsius miretur a pluribus. Ordinem autem psallentium ibidem ad instar monasterii Agaunensium et sancti Martini Turonis instituerat, sed facilitas abbatis Agiulfii [Haigulfii] eandem institutionem noscitur refragasse.

CAP. XLIV. — De legatione Ansaldo et revelatione cujusdam servi Dei qualiter animam regis Dagoberti sancti Dei liberaverint.

Legationem tum forte illustris defensor Pictavensis Ecclesiæ Ansoaldus in partes Siciliæ agebat. Ea peracta, cum navali reverteretur subsidio, applicuit ad quamdam brevem insulam, in qua reverentissimus quidam senex, cui nomen erat Joannes, solitariam ducebat vitam; ad quem mare commeantium, ut orationis ejus fulcirentur solatio, plurimi ventitabant. In hanc ergo insulam tanti viri meritis redimitam appulsus divino nutu Ansoaldus, dum de celestibus gaudiis cum eo sermocinaretur, interrogat senex unde vel cur venisset. Igitur cognito de Galliis qua de causa missus fuisset, rogat senex ut Dagoberti regis Francorum sibi mores studiumque exponat. Quod cum ille diligenter fecisset, senex addidit quod dum quadam die, ut pote jam fractus ætate et fatigatus vigiliis, quieti paululum indulisset, accessisse ad se virum quemdam canitie venerandum, seque expergefatum admonuisse, quatenus propere surgeret, et pro Dagoberti regis Francorum anima divinam clementiam exoraret, eo quod ipso die spiritum exhalasset. Quod dum facere maturaret, apparuisse sibi haud procul in pelago terribissimos spiritus vinculum regem Dagobertum in lembo per spatium maris agitantes, atque ad Vulcania loca, inflictis insuper verberibus, trahentes, ipsumque Dagobertum beatos Dionysium et Mauricum martyres, et sanctissimum confessorem Martinum ad sui liberationem continuis vocibus flagitantem. Nec mora intonuisse cœlum, fulminaque per procellas disjecta, interque ea repente apparuisse præcellentissimos viros niveis comptos vestibibus, seque tremefactum ex eis quærens quinam essent. Illosque respondisse, quos Dagobertus in adiutorium vocaverat, Dionysium scilicet et Mauricum ac Martinum esse, ut eum ereptum in sinu Abrahamæ collocarent. Itaque hostes humani generis

velociter insequentem, animam quam verberibus minisque vexabant exemptam ad æthera secum levassent canentes, *Beatus quem elegisti et assumpsisti, Domine, inhabitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuae, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.* Hæc in memorata charta inter alia ferebantur, quæ non tam verisimilia quam verissima, ut arbitror, videri possunt. Quoniam idem rex cum et alias longe lateque ecclesias ditasset, tum præcipue horum copiosissime locupletavit. Unde et eorum post mortem flagitabat auxilium, quos præ cæteris se dilexisse meminerat.

CAP. XLV. — *De Hludowico filio ipsius, quomodo illi in regnum successerit.*

Itaque post Dagoberti regis discessum, filius ejus Hludowius sub tenera ætate sibi regnum patris ascivit, omnesque duces de Neustria et Burgundia eum Massollaco villa sublimant in regnum. Ega vero, qui fuerat consiliarius regis Dagoberti cum regina Nanthilde, quam idem rex reliquerat, anno primo regni Hludowii, et secundo imminente regni, condigne palatium gubernabat et regnum. Ipse namque inter cæteros primates Neptrici prudentius agens, et plenitudine patientiæ imbutus, cunctis erat præcellentior. Eratque genere nobilis, opibus abundans, justitiam sectans, eruditus in verbis, paratus in responsis. Tantummodo a plurimis blasphemabatur, eo quod esset avariciæ deditus.

CAP. XLVI. — *De thesauris ipsius, quo ordine inter filios divisi sint, et de morte Pippini et Ega, qui fuerant consiliarii regis Dagoberti.*

Igitur post obitum Dagoberti regis, quo ordine ejus thesauri inter filios divisi fuerint, non omitam, sed dilucidato ordine serie libelli inserere procurabo. Cum Pippinus major domus post discessum regis, et cæteri Austrasiorum duces, qui usque in transitu Dagoberti ei fuerant ditone detenti, Sigibertum unanimo conspiratione expetissent, Pippinus cum Chuniberto, sicut et prius amicitiam cultu invicem conjuncti fuerant, et nuper inter se sicut et antea amicitiam vehementer firmiterque perpetuo conservandam ligant: omnesque duces Austrasiorum secum uterque prudenter et cum dulcedine attrahentes, eosque benigne gubernantes, eorum amicitiam constringunt semper servandam. Igitur discurrentes legati partem Sigeberti debitam de thesauris patris Dagoberti, Nanthildis reginæ et Hludowio, Sigeberto habendam requirunt, ad quam reddendam placitus instituitur. Chunibertus itaque pontifex urbis Coloniae, et Pippinus major domus, cum aliquibus primatibus Austriæ, a Sigiberto directi villam Compendium usque perveniunt, ibique thesauri divæ memoriæ Dagoberti regis jubente Nanthilde et Hludowio rege instantia Egani majoris domus præsentantur, et æqua lance dividuntur. Tertiam tamen partem de omnibus quæ Dagobertus rex acquisierat, postquam Nanthildis regina regnare cœperat, eidem reservant. Chunibertus vero et Pippinus major domus partem Sigiberti Mettis faciunt perducere, ibique regi Sigiberto præsentantur atque describitur. Post fere evoluto anni circulo Pippinus moritur, nec

PATROL. XCVI.

parvum dolorem ejus transitus cunctis generavit in Austria, eo quod ab ipsis pro justitiæ cultu et bonitate, nimium dilectus fuisset. Ega quoque anno tertio Hludowii regis Clippiaco villa febre vexatus, et ipse moritur.

CAP. XLVII. — *De Erchinoaldo et Flaucato, qui post Egam majores domus fuerunt.*

Post discessum vero ejus, Herchinoaldus, qui ex parte genitricis Dagoberti regis consanguineus fuerat, major domus in palatio Hludowii efficitur. Erat enim homo patiens, bonitate plenus, cautus ingenio, servos Dei omnesque sacerdotes humiliter venerans, rebus admodum mensurate ditatus, qui ab omnibus regni primatibus miro venerabatur affectu. Anno vero 4 regni Hludowii, cum Nanthildis regina post discessum Egani una cum filio Aurelianis in Burgundiæ regnum venisset, ibi omnes seniores pontifices cum ducibus et primoribus ipsius regni ad se venire præcepit, cunctosque sigillatim benignissime attrahens, Flaucatum genere Francum majorem domum statuit in regno Burgundiæ: pontificum et ducum electione hujusmodi honoris gradu eum stabiliens, neptemque suam nomine Ragnelertam ipsi desponsavit.

CAP. XLVIII. — *De testamento Nanthildis reginæ et morte ipsius.*

Testamentum autem de villis quibus eam rex Dagobertus et filius ipsius Hludowius ditaverant, eodem tempore ad loca opportuna sanctorum fieri ordinavit: in quo etiam Latinicum villam, quæ sita est in Brieio, ad basilicam domni Dionysii tradens, inserere jussit. Tria siquidem exemplaria uno tenore exinde scribi præcepit, ex quibus unum in scriniis sæpe dictæ ecclesiæ usque hodie custoditur. His ita compositis, et rebus prospere ab ea gestis, filioque jam utiliter in Neptrico et Burgundia regnante, Nanthildis regina moritur, atque in ecclesia beatorum martyrum Dionysii ac sociorum ejus juxta Dagobertum regem in eodem sepulcro sepelitur.

CAP. XLIX. — *De Hludowico, qualiter præcepta quæ pater suus sancto Dionysio tradiderat renovaverit, et quomodo argentum supradictæ absidæ pauperibus largiri jussit.*

Deinde Hludowius filius eorum, parentibus, ut prædiximus, a sæculo decedentibus, in regnum successit, et præcepta quæ gloriosus rex pater suus propria auctoritate firmans sanctorum sæpe dictorum martyrum ecclesiæ contulerat, ipse quoque suo tempore studuit renovare, atque propriæ manus subscriptione et annuli item impressione firmare. Anno vero 14 regni sui absidam infra quam prædictorum Christi martyrum Dionysii ac sociorum ejus corpora requiescunt, quam inclytus rex pater suus desuper argento, ut prætulit, tegumento devotissime foris operuerat, quorundam suasionem et consilio ipsum argentum desuper prædicta absida pauperibus Christi et egenis atque peregrinis, quia ut fertur eo tempore fames valida inerat, erogari præcepit, et insuper Aigulfo abbati, cui tunc cura monasterii ipsius commissæ erat, præceptum hujusmodi dedit, quatenus ipse

abba hoc cum timore Dei fideliter studeret adimplere, A propter amorem Dei ibidem delegata aut deinceps nullamque requisitionem nec a suo pontifice, eo quod fuerint addita, dum ex munificentia parentum nostrorum, ut diximus, ipse sanctus locus videtur esse ditatus, nullus episcoporum, nec qui præsens, nec qui futuri erunt successores, aut eorum ordinator, vel qualibet persona possit quoquo ordine de loco ipso aliquid auferre; aut aliquam potestatem sibi in ipso monasterio usurpare, aut aliquid quasi per commutationis titulum absque voluntate ipsius congregationis vel nostro permissu minuere, aut calices, vel cruces, seu indumenta altarium, sive sacros codices, argentum, aurumve, vel qualemcunque speciem, quidquid ibi collatum fuit aut erit, auferre, nec ad civitatem deferre præsumat. Sed liceat ipsi sanctæ congregationi quod inibi per rectam delegationem collatum est perpetim possidere, quatenus eidem pro animabus parentum nostrorum, et pro stabilitate regni nostri Dominum attentius jugiter delectet errare. Nos enim propter Dei amorem, et reverentiam ipsorum sanctorum martyrum, atque adipiscendam vitam æternam, hoc beneficium ad ipsum sanctum locum cum vestro consilio gratissimo animo et integra voluntate volumus præstare: eo scilicet ordine ut sicut ibidem tempore domni et genitoris nostri psallentium ordo per turmas fuit institutus, vel sicut in monasterio sancti Mauricii Agannis, et sancti Martini Turonis die noctuque tenetur, ita in loco ipso per omnia futura tempora celebretur. Itaque dum regem omnes regni principes hæc concionantem attentionis auribus diligenter intenderent, pontifices qui

CAP. L. — *De eo quod præfatum locum idem rex Hludowicus a dominatione Parisiaci antistitis per privilegium et confirmationem sanctorum episcoporum liberaverit.*

Succedente vero tempore, anno 16 regni sui Hludowius rex Clippiaco residens, convocatis pontificibus, necnon et regni primoribus, regio stemmate ex more comptus, inter cæteras principalium rerum actiones, ob quas pro salute regni tractandas optimates, ut diximus, congregaverat, divino impellente nutu ita cœpit: Oportet nos sedule secundum paternam institutionem locis venerabilibus sanctorum reverentiam exhibere, ut eos in die necessitatis patrouos et defensores contra invisibiles hostes possimus habere. Ideoque consilium quod, ut credo, omnipotens Dominus cordi nostro dignatus est inserere, vos domni et sanctissimi sacerdotes, necnon regni et palatii nostri principes, intenta aure percipite, et si probaveritis esse utile una mecum Christo protegente salubriter porttractate. Siquidem omnipotens Pater, qui dixit de tenebris lumen splendescere, per incarnationis mysterium unigeniti Filii sui Domini nostri Jesu Christi, vel illustratione sancti Spiritus illuxit in corda sanctorum Christianorum, pro cuius amore et desiderio inter gloriosos triumphos martyrum beatissimus Dionysius, Rusticus et Eleutherius, meruerunt palmam victoriæ et coronam percipere gloriosam. In quorum basilica, ubi requiescere videntur, per multa tempora non minima miracula ad laudem sui nominis Christus dignatus est operari. In quo etiam loco genitores nostri domnus Dagobertus et domina Nanthildis videntur requiescere. Ut per intercessionem sanctorum illorum in cœlesti regno mereantur participes esse, et vitam æternam possidere. Et quia ab ipsis principibus, et a cæteris priscis regibus, vel a Deum timentibus Christianis hominibus ipse sanctus locus in rebus propter amorem Dei et adipiscendam vitam æternam, cernitur esse ditatus, nostra integra devotio atque petitio exstat, ut apostolicus vir Landericus, Parisiacæ Ecclesiæ episcopus, privilegium ad ipsum sanctum locum abbati vel fratribus ibidem consistentibus facere et confirmare, si vobis ita videtur, pro quiete futura debeat, quo facilius congregationi ipsi liceat pro stabilitate regni nostri ad limina martyrum ipsorum divinam clementiam jugiter exorare. Hoc autem et ipse pontifex juxta petitionem devotionis nostræ promptissima voluntate præstare et confirmare dignoscitur. Nos vero pro reverentia ipsorum martyrum, vel nostra confirmanda mercede, hujuscemodi præceptum præsentialiter una vobiscum confirmare volumus, ut si qua ad ipsum sanctum locum, in villabus, mancipiis vel quibuscunque rebus a priscis regibus seu genitoribus nostris, vel Deum timentibus hominibus, B aderant optimam devotionem regis approbantes, præceptum ab ipso rege modo supra scripto factum, tam rex quam pontifices et principes qui præsentales aderant firmaverunt. Inter quos nonnulli pontifices exstiterunt, quos hodie sancta Ecclesia sanctissimos esse non dubitat, eo quod ad eorum venerabilia sepulcra virtutes non modicas usque in præsens Dominus operetur. Scilicet beatus Audoenus, et sanctus Rado frater ipsius, necnon beatus Palladius, et sanctus Clarus, atque domnus Eligius, vel sanctus Sulpicius, beatus quoque Aubertus, et domnus Castidius, sanctusque Etherius, alique quamplures, et venerabilis Landericus Parisiorum episcopus, qui prædictum privilegium sua sponte consensit et confirmavit.

D CAP. LI. — *De eo quod os brachii sancti Dionysii fregit, et ob hoc prius sensum, et postea vitam cum regno amisit.*

Hludowius itaque rex cunctis diebus absque bellis in regno regem habuit; sed fortuna impellente quondam in extremis vitæ suæ annis ad supradictorum martyrum corpora quasi causa orationis venit. Volensque eorum pignora secum habere, discooperire sepulcrum jussit. Corpus autem beati et excellentissimi martyris atque pontificis Dionysii intuens, minus religiose, licet cupide, os brachii ejus fregit et rapuit, confestimque stupefactus in amentiam decidit. Tantusque terror et metus ac tenebræ locum ipsum replerunt, ut omnes qui aderant timore maximo consternati, fugæ præsidium peterent. Post hæc vero

utsensum recuperaret, villas quasdam ad ipsum locum A Sed sensum ex aliquantula parte recuperans, non tradidit. Os quoque, quod de sancto corpore tulerat, autem integre recipiens, post duos annos vitam cum auro ac gemmis miro opere vestivit, ibique reposuit. regno finivit.

Expliciunt Gesta domni Dagoberti regis feliciter.

VIII.

GESTA REGUM FRANCORUM,

Partim e Gregorii Turonensis Historia, cujus et nomen in vetustissimis codicibus præferunt, partim aliunde desumpta, et usque ad regem Theodoricum II perducta; auctore incerto, sed qui ejusdem Theodorici tempore vixit.

Editio Marquardi Freheri consilarii palatini collata cum diversis codicibus ms. qui sunt in bibliotheca V. Cl. Alexandri Petavii senatoris Paris., et appendice etiam ad Pippinum usque regem nunc primum aucta. Adjecta est quoque Gestorum eorumdem comparatio cum alia Historia scriptoris, ut videtur, antiquioris: ut pote qui in Chramno Clotarii I filio desinit. Ex pervetusto exemplari ms. ecclesie Cameracensis.

(Ex Duchesno., Historiæ Francorum Scriptores.)

GESTA REGUM FRANCORUM,

Ex editione Marquardi Freheri.

CAR. I. — *De origine, ac gesta Francorum, vel eorum B* sequentia certamina.

Principium Francorum gentis et originem, vel regum gesta proferamus. Est itaque in Asia oppidum Trojanorum, ubi est civitas quæ Ilium dicitur, ubi regnavit rex Æneas. Gens illa fortis et valida, viri bellatores atque rebelles nimis, inquieta certamina objurgantes, per gyrum finitima debellantes. Surrexerunt autem reges Græcorum adversus Æneam regem Trojanorum, cum multo exercitu: pugnaueruntque contra eum cæde magna, corruique ibi exercitus maximus Trojanorum. Fugit autem Æneas rex, et reclusit se in civitate Ilium. Pugnauerunt enim adversus hanc civitatem annis decem. Tunc ipsa civitate subacta, fugit Æneas rex cum cæteris viris suis in Italiam, locare gentes illas, ut ei auxilium ferrent. Alii autem de principibus ejus, Priamus et Antenor, cum aliis viris de exercitu Trojanorum duodecim millia fugerunt cum navibus. Qui introeuntes ripas Tanais fluminis per Mæotidas pa-

ludes navigaverunt, et pervenerunt ad terminos finitimos Pannoniarum, tenentes finitima spatia secus Mæotidas paludes. Cœperuntque ædificare civitatem ob memoriale [Al., memoriam] eorum, appellaruntque eam Sicambriam. Ibi habitaverunt annis multis, creveruntque in gentem magnam.

CAR. II. — *Quod gens Alanorum contra Valentinianum imperatorem rebellavit eosque Franci devicerunt, et tributa Francis concessa sunt.*

In illo tempore Valentinianus imperator imperium Romanorum regebat. Eo tempore gens Alanorum atrocissima rebellaverunt contra prædictum imperatorem. Ille itaque commoto exercitu magno Romanorum direxit aciem contra eos, superavitque eos, et adtrivit atque debellavit. Illi autem cæsi super fluvio Danubio fugerunt, et intraverunt in Mæotidas paludes. Tunc ait imperator: Si quis potuerit introire in paludes istas, et inde ejicere potuerit gentem hanc rebellem Alanorum, concedam ei tributa annos decem. Tunc congregati Franci, qui fuerunt de

HISTORIA FRANCORUM,

Ex codice ms. ecclesie Cameracensis.

I. Principium regnorum Francorum, eorumque originem, vel gentium illarum, ac gesta proferamus. Est autem in Asia oppidum Trojanorum, ubi est civitas quæ Ilium dicitur, ubi regnavit Æneas. Gens illa fortis et valida, viri bellatores, atque rebelles nimis, inquieta certamina objurgantes, per gyrum finitima debellantes. Surrexerunt autem reges Græcorum adversus Æneam cum multo exercitu, pugnaueruntque contra eum cæde magna: obruiturque illic multum populus Trojanorum. Fugit itaque Æneas, et reclusit se in civitate Ilium. Pugnaueruntque adversus hanc civitatem annis decem. Ipsa enim civitate subacta, fugit Æneas tyrannus in Italia, locare gentes ad pugnandum. Alii quoque ex principibus, Priamus videlicet et Antenor, cum reliquo exercitu Trojanorum, duodecim millia intrantes in navibus, abcesserunt, et venerunt usque ripas Ta-

nais fluminis. Ingressi Mæotidas paludes, navigantes pervenerunt intra terminos Pannoniarum juxta Mæotidas paludes, et cœperunt ædificare civitatem ob memoriale eorum, appellaveruntque eam Sicambriam. Habitaveruntque illic annis multis, creveruntque in gentem magnam.

II. Eo itidem tempore gens Alamannorum [Al., Alanorum] prava ac pessima rebellaverunt contra Valentinianum imperatorem Romanorum ac gentium. Tunc ille exercitum movit hostem magnum de Roma, contra eos perrexit, pugnam iniit, superavitque eos, atque devicit. Illi itaque cæsi super Danubium fluvium fugerunt, et intraverunt in Mæotidas paludes. Dixit autem imperator: Quicumque potuerit introire in paludes istas, et gentem istam pravam ejecerit, concedam eis tributa donaria annis decem. Tunc congregati Trojani fecerunt insidias, sicut erant